

Theologiae Moralis Super Decalogum Seu Decem Dei Praecepta Pars ...

In II. III. IV. Præceptum De Juramentis, Votis, Observatione Festorum, & Jejuniorum, ac obligatione Pietatis & Observantiæ erga Majores: Charitate & Misericordia erga proximum. Pars III.

Sporer, Patricius

Salisburgi, 1713

Sectio III. Obligatio feriandi ab operibus servilibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-60022](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-60022)

SECTIO III.

Obligatio feriandi ab operibus servilibus.

SUMMARIUM.

- 38. Laborare die festo quando peccatum mortale, quando veniale?
- 39. & 40. Feriatio seu vacatio ab operibus servilibus qualiter debeat esse religiosa? qua
- 41. Durat toto die naturali, scil. a media nocte ad mediam noctem;
- 42. Quanam censentur opera servilia, qua non?
- 43. Licita sunt omnia opera non servilia; qualia etiam sunt
- 44. I. Scribere, transcribere.
- 45. II. Pigrescere, & similia. Item licet
- 46. III. Icti facere, pedibus sequo, curru, navi &c. ac etiam
- 47. IV. Venari, aucupati, piscari, bellare. saltem si non fiant cum magno apparatu, & tumultu.

ASSERTIO III.

Tertio Precepto Ecclesie, ut modo determinato, ab Ecclesia etiamnum obligantur omnes fideles sub mortali feriari, seu religiosè vivere, & vacare integro die Dominico, vel festo ab omnibus operibus servilibus ad quotidianum usum ac necessitatem vita humana non pertinentibus, quaeque commode non possunt, vel solent differri, vel praetermitti. Omnes.

§. I.

Omnes obligantur sub mortali.

Habetur in variis Conciliis & sacris Canonibus. Conc. Aurelian. tertium c. 21. Conc. Sessionens. Concil. Triburiense, & cap. omnes de feriis. Ratio obligationis est, quia est obligatio ex virtute Religionis ad Dei debitum cultum & ve-

nerationem instituta : adeoque est gravis ex genere suo, ejusque in qualitate notabili transgressio mortalis. Absque dubio autem hîc admittitur materię parvitas excusans à mortali. Unâ horâ laborare serviliter secluso scandalo veniale tantum esse recte sentit Suarez communiter receptus *Tomo 2. de Relig. lib. 2. de festis cap. 31.* maximè si labor non sit nimis servilis & fatigans corpus, ut notat *Laym. l. 4. tract. 7. c. 2.* Imò communis jam sententia duas horas permittit citra mortalem culpam. *Filiucius Tractatione 26. c. 11. quest. 1. Diana p. 5. tract. 5. resol. 6. Tamburinius lib. 4. Decalogi c. 3. §. 2. n. 1.* Quia nimirum labor unius & alterius horæ comparatione totius diei naturalis viginti quatuor horarum, non videtur pars notabilis, aut ita officiens fini religiosæ vacationis, ut culpæ mortalis damnari possit. Scio etiam aliquos tres, etiam quatuor, & non neminem sex horas, quartam nimirum partem permittere. Sed probare non possum; quia dempto tempore quietis, quod in religiosa fervatione moraliter computandum non videtur, certè tres vel quatuor horas serviliter laborare, pars valde notabilis emergit, & notabiliter officiens fini religiosæ vacationis ad cultum divinum. Excipè, nisi paupertas, vel alia justa causa excuset, de quo infra

S. II.

Feriari, seu religiosè vacare.

39 **F**eriari hoc loco nihil aliud est, quàm vacare, & abstinere ab operibus servilibus. Opera autem

servilia dicuntur, quæ & corpore exterius exercen-
tur, & corporis usui & commoditatibus potissi-
mum deserviunt: sic dicta, quòd per servos exer-
ceri soleant: sicut è contra opera liberalia dicun-
tur, quæ vel mente exercentur, vel licet corpore
exerceantur, tamen ad animum excolendum potif-
simum spectant, ideòque homini libero digna cen-
sentur: ut studere, orare, docere, cantare, cate-
rique actus & exercitia artium liberalium scientia-
rum, virtutum &c.

Vacatio ergo seu feriatio hæc debet esse religio-40
sa, quippè ad colendum Deum & sanctificationem
illius diei ordinata. Otiositas enim inhonesta, si-
cut aliàs, ita maximè diebus festis, & Dominicis
peccaminosa est. Cæterum sacros dies lusibus im-
modicis, commestationibus, computationibus,
aliisve operibus malignis insumere, etsi accidenta-
lis inordinatio sit contra honorem Dei, non tamen
inducere novam peccati speciem in confessione ne-
cessariò exprimendam, communis doctrina est in
materia de actibus humanis, ubi de circumstantiis
speciem mutantibus.

§. III.

Die Dominico, vel Festo.

Feriatio debet esse, vel dicitur esse totus diei
naturalis viginti quatuor horarum à prima me-
dia nocte Dominici, vel festi usque ad alterius no-
ctis dimidium. Sic enim festa in Europa obser-
vari testantur Abbas *in c. 1. de festis n. 1. Navar.*
c. 13. Sarez & Laym. citati. Olim tamen mos
fuit feriari à primis Vesperis Dominici, vel festi ut

habetur citato c. omnes de feriis. Omnes dies Dominicos à vespera in Vesperum cum omni venerandione decernimus observari, & ab omni illicito opere abstinere. Hinc ubi talis consuetudo vigeret inchoandi ferias à primis Vesperis ex obligatione (prout in nostris partibus plerique ab horâ saltem quintâ ferias laudabiliter incipiunt) tunc adveniente alterâ Vesperâ laborare concessum erit, quia festum unius diei viginti quatuor horarum spacium excedere non debet. Cæterum parvitatem temporis à mortali excusantem jam supra assignatam habes.

§. IV.

Ab omnibus operibus servilibus.

42 **S**cilicet ad quotidianum usum & necessitatem vitæ humanæ non pertinentibus, uti sunt omnia opera artium illiberalium; ut lignariæ, ferrariæ &c. Item omnia opera ruralia, ut expressè specificant Canones & Concilia. In Concilio Sueffionensi sic habetur: *Statuimus secundum quod in lege Dominus mandavit, ut opera servilia diebus Dominicis non agantur, nec viri ruralia exerceant, vineta colendo, nec in campis arando, vel mesendo, vel fœnum secando, vel sepem ponendo, nec in sylvis scirpando &c.* Licita autem ipso jure & consuetudine sunt etiam opera servilia, quæ ad quotidianum usum ac necessitatem vitæ humanæ pertinent, quæque vel commodè non possunt, vel non solent differri, vel anticipari, utpote, quæ requiruntur, ad quotidianum victum & dispositionem corporis, habitus, domus, v. g. coquere cibos eo die comedi

foli-

solitos, etiam in furno, utpote placentas, tortas, mundare domos, lectos sternere, vestimenta purgare, corpori aptare, etiamsi aliquid assuendum sit. Quibus omnibus consentit Concilium Aurelianense III. sub Vigilio, ubi habetur. *Quia persuasum est populis cum caballis & bobus, & vehiculis die Dominico itinerare non debere, neque ullam rem ad victum preparare, vel ad nitorem domus vel hominis pertinentem illatenus exercere.* (Quares, quia ad Judaicam magis, quam ad ad Christianam observantiam pertinere probatur) id statui-
mus die Dominico, quod antea licuit, licere. Ceterum opera servilia, que commodè possunt, & solent communi usu differri vel præveniri, quantumvis ad quotidianum usum ac necessitatem vitæ spectent, ut vestes, vel calceos confuere, & sarcire, panes pinferi, aquas comportare &c. diebus Dominicis ac festis prohibita manent, cum non sint ex se quotidiana, nec eorum confectio, sed solum jam confectorum usus requiratur, ut notant *Marchant.* & *Laym.* citati. Quantum autem hic consuetudo ulterius permittat, videbitur §. sequenti inter causas excusantes, & partim mox dicitur.

Licita ergo sunt omnia opera non servilia.

Generaliter diebus Dominicis & festis licitum^{43.} est exercere omnia opera non servilia, sed spiritualia, vel liberalia, uti sunt opera omnium virtutum, ac artium liberalium, ut studere, docere, concionari, cantare, organa pultare &c. Insuper (ut hic generantim præmoneam) eadem opera suapte natura liberalia jam enumerata, ac mox enumeranda, non

472 *Tract. III. in III. Præcept. Decal. Cap. IV.*
servilia, ac illicita die festo, eo quòd propter lu-
crum & mercedem exercentur. Uti contra Ab-
batem, & alios Canonistas *in cap. 1. de tertiis.* An-
gel. Silvest. *V. feria*, docet jam communis & re-
cepta doctorum Sententia. *Capit. 2. 2. Quest. 122.*
Art. 4. Navar. Medina Lop. Suarez, cum Laym.
cit. Ratio est; quia lucrum & merces non faci-
opus servile, cum enim opera liberalia, seu ho-
mine libero digna pretio æstimari possint: sic
contra opera servilia, non ideò cessant esse servilia,
& in festo illicita, quia sine mercede fiunt: mer-
ces ergo vel lucrum omninò per accicens se habent
ad opus servile, vel non servile. Alioquin damna-
re oporteret Professores, & Causidicos, qui his
diebus in scribendis suis actionibus &c. occupan-
tur: quod licet affirmet *Abbas & Angelus*, repu-
gnat tamen consuetudo, & praxis piorum. Ca-
terùm hinc aliqua opera dubia, sintne servilia, adeò-
que prohibita nec ne, examinanda breviter sunt.

1. Scribere, transcribere.

44 **S**cribere præsertim ex proprio conceptu, non
est opus servile, juxta communem Doctorum
sententiam. Cajet. *supra Navar. c. 13. n. 13.* Medina
Lop. alii cum Suarez & Laym. cit. Confirmat praxis
& Ratio est: quia scribere ad artem grammatìcã per-
tinet, quæ prima est inter artes liberales. Eadèmq;
omniò est ratio de transcriptione: adeò ut Notarii,
Comissarii, Officiales Curia, aliique scribæ, etiam
mercede vel salariis conducti diebus festis transcri-
bentes non peccent, saltè mortaliter, quia tã scribere,
quàm transcribere per se est actio liberalis; & per
acci-

accidens est, quòd ex proprio conceptu, vel alieno, ex hac vel illa intentione fiat: ut contra *Cajet. Navar. Azorium* relatos docent alii Doctores communiter cum *Layman cit.* Diana *Parte 2. Tr. 15 Resol. 35.* Eademque, vel major est ratio de scribendis vel describendis notis musicis, pertinent enim ad artem liberalem Musices. At verò lineas pro iisdem notis serio & per se ducere non audet permittere *Tamb. l. 4. c. 3. §. 1. n. 7.* eò quòd sit mechanicum, & apparatus ad scribendum, at non ipsum scribere. Sed germani non ita anguntur merito scrupulis italicis: & mirum, quòd ipse *Tamb.* postea nobiscum sentiat de pictura.

II. Pingere & similia.

Probabilissimum est, quod, etsi contra com-
munem, docet *Metina, Lopez*, eosque citans
Laym. hic, & approbat *Tamb. cit. c. 3. n. 8.* etiam
pingere in tabula sine apparatu & magno labore,
non esse opus servile, ideòque nec prohibitum in
die festo per se loquendo, & secluso scandalo. Quia
talis pictio æquè ac scriptio consistit in ducendis
lineis & figuris. Deinde æquè pingentes ac stu-
dentes animi voluptate in opere detinentur, quod
signum est artem pingendi liberalem esse. Deni-
que *Angelus, Armilla, Sa. V. festum*, conce-
dunt licitum esse pingere recreationis, animi,
temporis fallendi, vel artis addiscendæ gratiâ; er-
gò fatentur pingere non esse opus servile: alioquin
etiam opera servilia exercere, ligna findere, fer-
rum cudere liceret die festo, ob similem causam,
quapropter damnandi non sunt pictores, si post-

quam rei divinæ satisfecerunt, artem suam sine magno apparatu privatim, ac sine scandalo exercent ob probabilem ipsorum persuasionem artem suam esse liberalem. Sed dictum est *sine magno apparatu*, puta quoteruntur, ac miscentur colores, parantur, extenduntur tabulæ &c. ut benè observat *Timbur. §. I. n. 9.* Idemque probabiliter sentiendum de quibusdam aliis operibus picturæ vel scripturæ valdè similibus. Uti sunt actu pingere in tela, opere (ut vocant) Phrygio. Id enim licere saltem nobilissimis Matronis, ac puellis concedunt *Azor tit. Pellizarius, apud Dianam.* Qui tamen non omninò affirmat. *Timbur. cit.* svadet, ut faciant talia pro necessitate pauperis Ecclesiæ, vel egenorum. Item Typographos die Dominico vel festo licite posse ordinare characteres etiam concedit *Layman Tract. 7. c. 2.* ipsa autem impressio sine dubio opus servile, & quidem valde fatigativum est, ideò die festo prohibitum manet. Similiter sculpere, horologia conficere, auro cælare: quantumvis artificiosum sit, & liberale jactent, re ipsa tamen opera servilia sunt, & ad artem fabrilem spectant, ideòque prohibita die festo, ita interpretante consuetudine & usu hominum. Exciperem tamen, quando in materia modica valdè subtilia sculpunt, ut nullus ferè corporis, totus autem animi & ingenii labor esse videatur. Item censendum est de calcographis ob paritatem rationis
ex dictis.

III. Iter facere

PEdibus, equo, curru, navi &c. non est opus⁴⁶ servile, quia naturale, & omnibus hominibus commune, ideoque nec prohibitum die Dominico, vel festo. *Cajet. in summa P. festum. Navar. c. 16. Suarez, Layman, Diana.* Et consequenter licebit opera ad ejusmodi itinera necessaria præstare. V. G. equos parare, currum jungere, remigare in aquâ, onera conveyere, &c. quia accessorium sequitur naturam principalis. At verò currus, equos, mulos onustos agere opus servile est, & die festo inchoare absque justa causa non licet. Antea tamen inchoatum continuare licebit, si commodè desisti non possit, ut notant *Cajet. Angel. Suar. Laym. cit.* Insuper meritò *Diana* eos videntes excusat à mortali, qui auditò Sacro, curribus vel jumentis onustis iter ineunt, quòd in labore servili imponendi onera non multum temporis infumatur, & sic excusat levitas materiæ. *Diana part. 2. tract. 2. Resol. 36.*

IV. Venari, Aucupari, Piscari, Bellare.

HÆc quidem esse opera servilia, negant *Na-47* *var. Lopez.* alii: affirmant tamen Doctores communius. Et sine dubio prohibita sunt die Festo, cum fiunt cum magno apparatu, tumultu, gravi labore servili in comportandis & deponendis instrumentis. Secluso tamen ejusmodi tumultu & labore, consuetudo jam obtinuit, ut licitum sit venari, piscari, aucupari diebus Dominicis & festis, saltem recreationis & animi causâ, ut ex communi docet *Layman citatus. tract. 7. c. 2. num.*

n. 6. March. *cit. Quæst. 4. ante finem.* Imò etiam
lucris causâ, juxta superius dicta, *Dina parte 4. Tr.*
4. Resol. 222. Similiter & bellare per se opus servi-
le est, & per se illicitum, saltem olim fuit extra ca-
sum urgentis necessitatis, ut habetur *c. 4. extra de*
Regulis Juris. Quod non est illicitum in Lege ne-
cessitas facit licitum. Nam & Sabbathum custo-
dire præceptum est: Machabei tamen sine culpa sua
in Sabbatho pugnabant. Consuetudo tamen etiam
artem militarem jam cohonestavit, ut saltem sine
peccato mortali seclusa necessitate, liceat diebus
festis & pugnare, & militares exercitationes, lustra-
tiones, & similia instituere, *juxta L. Divus ff. de*
feriis. Vide Molinam Tom. 1. tr. 2. Disp. 111. Be-
canum. 2. 2. c. 25. Quæst. 17. Laym. cit. c. 2. n. 6.

48 Denique quatuor opera, etsi de se minimè servi-
lia tamen speciali jure positivo prohibita sunt in die
festo *juxta capit. Omnis de feriis.* 1. Mercatus, præ-
sertim publicus & cum strepitu. Nam semper li-
cuit distractio rerum ad victum quotidianum neces-
sariarum, sicut & privati contractus emptionum &
venditionum, etiamsi fiant solemniter coram No-
tariis: quia necessitas illos excusat; cum aliis diebus
homines plebei operi intenti convenire tam facile
non possint, maximè rustici. Et privilegio excu-
santur nundinæ solemnes. Denique consuetudine
hoc peccatum ferè usque ad tempus divinorum
Officiorum videtur esse restrictum. 2. Placida
seu actiones forenses. 3. Judicium ad mortem.
4. Juramenta in Judicio præstanda, de quibus vide-
re potes *Laym. c. 2. n. 7.*